

matris, moraretur, quinta die, quæ S. Matthæi apostoli et evangelistæ tunc temporis passione vernabat, quidquid prædæ invenit abduxit; cumque sancti Patris nostri corpus opponentes sibi, timorem Dei regiamque libertatem reclamarem, quidam suorum nostros, sanctum corpus sustentantes, tantis verberibus affecerunt, ut oculus sancti sanguine vulneratorum pollueretur. Heu! quot servos et fideles ecclesiæ nostræ plagaris suis captivos tradidit, et omnia bona illorum diripuit! Heu! quot prædæ non solum familiarum nostrarum, sed ex nostro peculo ducentis libris et eo amplius meliores nobis arripuit! Quæ omnia qualiter distraxerit, ne regias aures offendamus, dicere timemus. In hoc adhuc præsentis anno ipsius rapacem furorem quoquo modo sedare gestientes, decem marcas argenti ex nostra paupertate pro nobis nostrisque dedimus, quasi pacis ac tranquillitatis obsides. Quibus receptis, mox cuidam villæ nostræ, quæ Villare, insiluit, necnon inter alium ecclesiæ totius villæ prædæm diripiens abscessit. Post hanc sancti Joannis Ba-

ptistæ celebritatem, quæ nuper celebrata est, in altera villa, quæ Erchana, centum solidorum prædæ et eo amplius meliorem servis et ancillis ecclesiæ nostræ arripuit, et insuper uni monachorum nostrorum equum, quo in nostris necessariis utebatur, abstulit. Nunc jam, summe Cæsar, gloriose rex ac domine, quoniam honor regis judicium diligit, et, teste Apostolo, non sine causa gladium portas, pro anima domini nostri divæ memoriæ Patris tui, cujus regia majestas nos libertati condonavit, aures pietatis ad clamorem nostrum aperi, dexteram justitiæ viriliter exsere, ad instar evangelici regis mortem filii viduæ vindicantis, vindica nos de adversario nostro: ne sancta mater Ecclesia reclamans invindicata venienti in judicio suggillet te. Regis regum misericordia et Domini dominantium, in cujus nanu sunt corda regum vel tempora, vestra imperia sic ordinet et disponat ut et hostes pacatos et subjectos faciat, fideles et amicos multiplicet et custodiat. Vale, decus imperii.

ANNO DOMINI M.LXV.

FRANCO

SCHOLASTICUS LEODIENSIS.

FRANCONIS

EX OPERE DE QUADRATURA CIRCULI SPECIMEN.

(M^{AI}, *Classici auctores*, III, 346.)

Diximus falso videri Bertium referre ad Boethium opus de circuli quadratura, quod est Franconis. Nunc placet ex hoc inedito opere, quod in sex libellos distribuitur, specimen proferre, ita tamen ut antea hominis operisque notitiam ex Sigeberto ponamus. Sic igitur Sigebertus, cap. 164. « Franco Scholasticus Leodiensis, religione et utraque litterarum scientia nominatus, quantum valuerit scribendo notificavit posteris. Amatores scientiæ sæcularis taxent ejus scientiam ex libro quem scripsit ad Hermannum Coloniam archiepiscopum De quadratura circuli; de qua Aristoteles ait: Quadratura circuli est scibile, scientia quidem nondum est. Ob illud vero scibile conferant vel etiam præferant eum sæculares philosophi; nos laudamus eum quia divinæ Scripturæ invigilavit et plura scripsit, ut de ratione computi librum unum, et alia quæ ab aliis habentur. » Eadem narrat de Francone Trithemius cap. 346, additque claruisse eum sub Henrico imperatore tertio, anno Domini 1060. Idem Trithemius adnotat Mæconatem illum Franconis fuisse Hermannum II, quem Coloniensem sedem ab anno 1036 ad 1055 tenuisse scimus; unde satis liquet Franconis opus intra hoc temporis spatium fuisse conscriptum. En autem partem prologi ad primum librum, item initium operis, et tertii libri prologum probe integrum: hos enim locos ad specimen præbendum delegi, quia historicas aliquot notitias continent.

INCIPIT PROLOGUS IN PRIMUM LIBRUM DOMNI FRANCONIS DE QUADRATURA CIRCULI.

Ex quo, mi papa, præsulum decus, corona totius per orbem cleri, nullius unquam immemor honestatis, ex quo liberalitatem tuam gratuito in me confirmasti; ex eodem jam tempore nulla hora sollicitus esse non potui, cujusnam officii ratione tantam gra-

tiam promereri deberem. Quippe pecuniarum nihil erat, non cava superbi cornipedis ungula, non Minervale pretium operosæ arteque elaboratæ vestis, non fusilis metalli admirandis figuris opus incusum, non peregrini lapidis multiplex ac varii coloris aspe-

ctus. Quamquam ego, si ejusmodi rerum abundantia pollerem, haud unquam in animum subrepere auderet tantæ nobilitati tantæque dignitati ex eisdem munuscula offerre. Hæc enim cum principum largitione distribuuntur in vulgus, indigentæ et necessitati subvenitur; cum vero eorum oblatione ipsorum principum benivolentia comparatur, procul dubio avaritia illorum occulto quodam elogio exprobratur; neque enim redimi muneribus possent, si non eos, quod nimirum accidit, ex illo avaritiæ monstro ipsa munera delectarent, etc. Itaque hac via adductus sum ut ederem libellum de circuli quadratura, imperitia plurimum renitente, sed ad temerarios ausus perurgente devotione. Hoc igitur opus quo-

DOMNI FRANCONIS LIBER PRIMUS INCIPIT DE QUADRATURA CIRCULI.

Quadratura circuli inter occultas rerum adeo est abstrusa naturas ut de ejus ratione nemo hodie vel dubitaret, nisi Aristoteles, quem etiam inventorem ferunt, ipsius mentionem prædicamentis suis indidisset. Ejus itaque scientiam haud dubiam ferunt usque ad Boethium perdurasse; illo autem sublato, ipsa quoque omnis simul interiit, præter solam dulitatem quæ talis ac tanta est ut in ea omnes Italiæ, Galliæ, atque Germaniæ defecerint sapientes. Siquidem hanc noster Adelboldus, hanc maximus doctorum Wazo, hanc ipse studiorum reparator

PROLOGUS TERTII LIBRI.

Si tu is esses, præsul eximie, cujus suæ laudes animum delectarent et pascere, nulla facundia satis esset his quæ tum de te ipso, tum de avis, de proavis deque universis majoribus tuis, non modo Romanorum sed Graiorum quoque principum illustrissimis, de horum nobilitate, de dignitate, de gloria, de potentia, de copiis, de æmplitudine rerum, de præclarissimis factis, de virtute, de sapientia, de meritis ipsorum jactari valerent. Virgilius cupiens a parentibus magnificare Augustum, *Æncida* XII libris conscripsit; quanto pluribus opus esset, si quis vellet colligere quæ primus, quæ secundus, quæ tertius gessit Octonum? quorum primus ab Henrico patre suo suscepit regnum, sed filio reliquit imperium; pater apud Theutones pri-

niam edictum est, te ad studia nos beneficiis invitante, alterius opus nisi tuum esse non poterit. Quamobrem certus esto omnem ejus diligentiam, sive penitus reprobandum sit, sive in parte corrigendum, sive ex toto provehendum, id tua maxime interesse. Habes enim quamplures et Tuccas et Varos, quibus minime sit moris alienis studiis invadere. Horum fidei, horum charitati laborem nostrum committes, ut non tantum superflua resecent, sed erratis quoque adhibeant, te probante, correctionem. Itaque hoc opus suæ emendationis opera castigent, ut non sit indignum quod tuo nomini, veluti cuidam numini, debeat consecrari.

Berbertus, multique alii studiose investigarunt; qui si effectu potiti fuissent, num id ab illis profectos, quorum aliqui adhuc supersunt, universos lateret? Et Gerberti quidem geometricus libellus habetur (1), aliaque ejusdem scripta, a quibus, ni fallor, nunquam exclusisset, siquidem ejus diligentia super hac scientia compertum fuisset. Nihil ergo volumus promittere, præter studium et laborem, qui primo sudabit in illa quæstione, quæ plurimum etiam fatigavit majores nostros, de comparatione videlicet angulorum, etc.

mus regnavit; filius apud ipsos primus imperavit. Et quibus, nisi illis, Germania debet, quod sibi cum cuncto orbe ipsa exsolvit tributum Italia? Per quos alios nostri imperatores Romani sceptri facti sunt successores? Vellem mihi diceres o Maro, quid tale contulit vestro Latio ille tuus, ille pius, ille magnus, ille dea natus Æneas. Agnosce, Auguste, quanto sit infra tuum genus, piis et præclaris Octonibus comparatum. Sed esto fuerit talis Æneas ille, quid tua refert? Tu enim Æneam vix millesimus attingas nepos. Putasne igitur Octonum nepos, si qualem tu Virgilium haberet, qui eum extolleret a laude parentum, putas ne tuam famam quanta gloria offuscaret? etc.

(1) Gerberti quidem et Adelboldi legitimi scripta geometrica apud Pezium anecdot. t. III, part. II, p. 6, et p. 82 sq. Adelboldi autem de quadratura circuli opusculum est apud me ms. Denique Wazo-

nis (seu Wasonis) qui fuit Franconis coætaneus, existat notitia apud Fabricium Bibl. Lat., med. et inf., t. VI, edit. Patav. cum Mansii additamentis.

ANNO DOMINI MLXVII.

BEATUS MAURILIUS

ARCHIEPISCOPUS ROTHOMAGENSIS.

VITA BEATI MAURILII.

(MABILL. Acta. SS. Bened., Sæc. VI, part. II, pag. 222.)

I. Hoc præsentis sæculo Rothomagensem Ecclesiam Maurilius antistes piissimus, cujus laudes nobilissimis Lugdunensis secundæ metropolim illustravit Maurilius antistes piissimus, cujus laudes nobilissimis